

Universal Declaration of Human Rights - Tatar

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Кеше хокукларының гомуни декларациясе

Берләшкән Милләтләр Оешмасының Генераль Ассамблеясе 1948 елның 10 декабрендә 48 тавыш белән кабул итте. Анда ситез кеше бер якка да тавыш бирмәде.

Преамбула

Кешелек гаиләсенең бөтен әгъзаларына хас булган тигез һәм аерылгысыз хокукларны һәм кеше дәрәжәсен тануның гаделлек һәм гомуни тынычлыкның нигезе икәнен истә тотып,

кеше хокукларына кимсеп һәм жирәнеп каруның вәхшилеккә китерүен, кешелек намусын уятуын, кешеләрнең үз карашларына һәм сүз ирегәнә ия булган, куркудан, мохтажлыктан азат булган тормыш тозуның кешеләрнең боск омтылышы икәнен игълан итүне истә тотып,

жәберләүгә һәм изслүгә каршы соңгы чара итен кеше баш күтәрергә межбүр булмасын өчен аның хокукларын закон коче белән саклау зарурлыгын истә тотып,

Кешенең төп хокукларына, шәхеснең абруена һәм кыйммәтенә, хатын кызларның һәм ирләрнең тигез хокуклылыгына, Берләшкән Милләтләр халыклары үзләренең ышанычын Уставта раславын һәм тагын да зуррак иреккә ирешеп, ижтумагый үсешкә, тормыш шартларын яхшыртуга ярдәм итәргә ниятләвен истә тотып,

Берләшкән Милләтләр Оешмасы әгъзасы булган дәүләтләрнең кеше хокукларын, төп ирекләрне уртак хөрмәт итүдә һәм саклауда булышлык күрсәтүне үз бурычлары итеп алуларын истә тотып,

әлеге хокукларны һәм ирекләрне анлау бу йөкләмәләрне тулысынча үтәүдә бик зур әһәмияткә ия булуын истә тотып,

Генераль Ассамблея

әлеге Кеше хокукларының гомуни декларациясен бөтен дәүләтләр һәм халыклар үтәргә омтылырга тиешле бурыч сыйфатында игълан итә. Бу Декларацияне һәрвакыт күз алдында тотып, жәмгыятьнең һәр әгъзасы, һәр кеше аң-белем тарату, белем алу юлы белән бу хокукларны һәм ирекләрне хөрмәт итәргә тиеш, бу хокуклар һәм ирекләр Оешма әгъзасы булган дәүләтләр халкы һәм алар юрисдикцияснә керә торган территорияләрдәге халыклар арасында танылып тормышка ашырылырга тиеш.

1 статья.

Барлык кешеләр дә азат һәм үз абруйлары һәм хокуклары ягыннан тиң булып туалар. Аларга акыл һәм вөждән бирелгән һәм бер-берсенә карата туганарча [туганнарча] мөнәсәбәттә булырга тиешләр.

2 статья.

Һәр кеше үзенең милли яисә ижтимагый чыгышына, мөлкәтенә, нинди катлаудан булуына, расасына, тән төсенә, женесенә, теленә, диненә, сәяси яисә башка инануларына карамастан, бернинди аермасыз, Декларациядә игъдан ителгән барлык хокукларга, бөтен ирекләргә һәм булырга тиеш.

Моннан тыш, кешенең торган жиренең мөстәкыйль яисә үзидарәсез, берәр ил карамагында булуына яисә мөстәкыйльлегә башка берәр торле чикләнүснә карамастан, иленең сәяси, халыкара, хокукий хәленә карамастан, ана бернинди дә аерымлау үткәрелергә [үткәреләргә] тиеш түгел.

3 статья.

Һәр кешенең тормышка, иреккә һәм шәхси кагылгысызлыкка хокукы бар.

4 статья.

Бер кеше дә коллыкта яисә ирексез хәлдә тотылырга тиеш түгел; коллыкның һәм коллар сатуның бөтен төрләрс тысла.

5 статья.

Беркем дә газанланырга, яусыз, кешелексез яисә аның дәрәжәсен төшерә торган мөнәсәбәткә дучар ителергә һәм жәзага тартылырга тиеш түгел.

6 статья.

Һәр кешенең, ул кайда гына булса да, үзенең хокук иясе икәнен тануларын таләп итәргә хагы бар.

7 статья.

Закон алдында бөтен кешеләр лә тиг, беринди аерымланусыз һәркемнен закон белән тигез якланырга хокукы бар. Барлык кешеләрнең дә бу Декларацияне бозучы нинди дә булса хокуклардан мәхрүм ителүдәнм шундын хокуклардан мәхрүм итүгә котыртудан тигез якланырга хокуклары бар.

8 статья.

Конституция яки закон биргән тон хокуклардан мәхрүм ителгән очракта, һәр кешенең ул хокукларын компетентлы милли судлар аша кире кайтарылып бирелүен таләп итәргә хокукы бар.

9 статья.

Беркем дә нигезсез рәвештә кулга алынуга, тоткарлануга, куылуға дучар ителергә тиеш түгел.

10 статья.

Һәр кешенең үз хокукларын һәм бурычларын билгеләр очен һәм аны жинаятъ жаваплылыгына тартуның нигезле булуын ачыклар очен, туды тигезлелек нигезендә үз эшенең ачык рәвештә, мөстәкыйль, гадел һәм бәйсез суд аша каралуын таләп итәргә хокукы бар.

11 статья.

1. Жинаятъ кылуда гаепләнүче [п.п ?] һәр кеше, аның гаебе ачык суд тикшерүе нәтижәсендә законлы рәвештә расланганчы гаепсез дин саналырга хагы бар. Аңа суд тикшерүе вакытында яклану очен бөтен шартлар тудырлырга тиеш.

2. Берәр эш эшлэгән очен, яки эшләмэгән очен гаепләү, ул эшләрне кылу вакытында милли законнар алдында яки халыкара хокук алдында жиннаятъ итеп саналмаса, алар өсен бер кеше дә жавапка тартыда алмый. Беркемгә дә жинаятъ эшлэгән очен тиешле жәзалан да катырак жәза бирелергә тиеш түгел.

12 статья.

Бер кеше дә шәхси һәм гаилә тормышына, торак иминлегенә кагылуға, языну, хәбәрләнү серенә, абруена һәм намусына нигезсез катнашуга дучар ителергә тиеш түгел. Шундый кысулардан, яисә дучар ителүләрдән һәр кешенең закон белән якланырга хокукы бар.

13 статья.

1. Һәр кешенең һәр дәүләт чикләре эчендә иреклә күченең йорергә һәм үзенә тору урыны сайларга хокукы бар.
2. Һәр кешенең теләсә кайсы илне, яисә үз илен ташлап китәргә һәм үз иленә кире әйләнеп кайтырга хокукы бар.

14 статья.

1. Һәр кешенең жәберләнүдән башка илләрдә сыену урыны эзләргә һәм ул урыннан файдаланырга хақы бар.
2. Сәясәт белән бәйлә булмаган жинаять кылган очракта яисә Берләшкән Милләтләр Оешмасының принцибына, максатына каршы килә торгаң жинаять кылса, кеше бу хокуктан файдалана алмый.

15 статья.

1. Һәр кешенең граждандыкка хокукы бар.
2. Берәү дә ирексездән үз граждандыгыннан яисә граждандыгын үзгәртү хокукынан мәхрүм ителергә тиеш түгел.

16 статья.

1. Яше житеп балигъ булган ирләрнең һәм хатын-кызларның, милләтенә, диненә яисә расанына карамастан, беринди чикләүләрсез, өйләнешүгә һәм танилә корырга хокуклары бар. Алар өйләнешкәндә дә, бергә торганда да, аерылышу вакытында да бер үк төрле хокуклардан файдаланалар.
2. Өйләнешүчсләрнең язылышуы ике якның да ирекле һәм тулы ризалыгы булганда гына тормышка ашырыла.
3. Ганилә жәмгыятьнең табигый һәм төп күзәнәге булып тора, анын жәмгыять һәм дәүләт ягынан якланырга хокукы бар.

17 статья.

1. Һәр кеше үзе генә дә, башка кешеләр белән бергәләп тә, малмөлкәткә ия булу хокукына ия.
2. Беркем дә үз мөлкәтеннән нигезсез мәхрүм ителергә тиеш түгел.

18 статья.

Һәр кешенең фикер, вәждән һәм дин ирегенә хокукы бар; бу хокук Аллага табынуны, йола куша торган дини тәртипләрне үтәүне эченә ала, һәр кешенең бер үзе генә яисә башкалар белән бергәләп аерым рәвештә яки ачыктан-ачык үз карашларын, үз динен алыптырырга аки тотарга хокукы бар.

19 статья.

Һәр кешенең ирекле фикер йөртәргә һәм карашларын ирекле рәвештә әйтәргә хокукы бар; бу хокукка үз карашларында урекле булу, үзенә кирәкле мәгълүматны һен идеяләргә эзләү, табып алу, төрле юллар белән дәүләт чикләренә бәйсез рәвештә тараты да керә.

20 статья.

1. Һәр кеше тыныч рәвештә жыелышлар һәм ассоциацияләр ирегенә хокуклы.
2. Берәү дә нинди дә булса ассоциациягә керергә мәжбүр ителә алмый.

21 статья.

1. Һәр кешенең турыдан-туры яисә ирекле сайланган вәкилләр аша үз иле белән идарә итәргә хокукы бар.
2. Һәр кешенең үз илендә бертигез рәвештә дәүләт хезмәтенә керү хокукы бар.

3. Халык ихтыяры хөкүмәт хакимлегенә нигезе былрға тиеш; әлеге ихтыяр үзенең чагылышын үз вакытында үткерелә торган гадел сайлауларда таырга тиеш. Тавыш бирү яшерен, гомуни һәм тигез сайлаулар аша, яисә шуна тиг булган башка формаларда тәмин ителергә тиеш.

22 статья.

Һәр кеше, жәмгыять әгъзасы буларак, социаль тәмин ителүгә һәм дәүләт структурасына һәм табигый байлыкларына қаран, халықара хезмәттәшлек һәм милли тырышлыклар аша социаль, икътисади һәм мәдәни яктан үз шәхесенә иреккә үсешә очен, дәрәжәсә төшмәслек кирәккә ярдәмгә хоуклы.

23 статья.

1. Һәр кешенә хезмәткә, эшнә иреккә рәвештә сайлап алуға, гадел һәм уңайлы эш шартларына һәм эшсезлектән яклануға хоукы бар.

2. Һәр кеше, бернинди кимсетелүдәрсез, тигез эш очен тигез хезмәт хақы алырга хоуклы.

3. Һәр хезмәт кешесә үзенә һәм гаиләсәнә кешегә ласклы көн күрелек гадел һәм канәгатьләнерлек түләү алырга, кирәк очракларда өстәмә рәвештә башка чаралар белән дә социаль тәмин ителергә хоукы.

4. Һәр кешенә һөнәри берләшмәләр оштырырга һәм үзенең мәнфәгатьләрен яклар очен һөнәри берләшмәләргә керергә хоукы бар.

24 статья.

Һәр кеше ялга хоуклы һәм эш көнәң тиешлә чикләрдә қыскартуны да кертен, ел саси түләүлә ял алырга, эштән буш вакытка хоукы бар.

25 статья.

1. Һәр кеше тормыш дәрәжәсен тошөрмәслек булган туклануға, киөмтә, тораққа, медицина ярдәмсәнә, социаль хезмәт күрсәтелүгә, үзенә һәм гаиләсәнә сәламәтлек, мул тормыш тәмин ителүгә хоуклы. Эшсез қалган очрақта, авырганда, қариләңгәндә, тол қалғанда, қартайғанда һәм башка торлә үзенә бәйләңмәгән сәбәпләр белән тормыш итү чараларын югалтқанда һәр кешенәң тиевлә ярдәм адырга хоукы бар.

2. Ана булу һәм сабийлык аерым тәрбиягә һәм ярдәмгә хоук бирә. Никахлы һәм никахтан тыш тутан барлык балалар бердәй социаль якланғанлыкка ия.

26 статья.

1. Һәр кеше белем алырга хоуклы. Бигрәк тә башланғыч һәм гомуни белем алу бушлай булырга тиеш. Башланғыч белем алу мәжбүри булырга тиеш. Техник һәм профессиональ белем алу һәркем очен мөмкин булырга тиеш, юғары белем алу һәркемнәң сәләтенә қарап булырга тиеш.

2. Белем алу, кеше шәхесенә үсешенә, кеше хоукларына һәм тон ирекләргә хөрмәтнә арттыруға юнәлдерелгән булырга тиеш. Белем алу расалар, дини ошмалар һәм халықлар арасында дуслыққа, қилешүчәнлеккә, сабырлыкка булышырга. Берләшкән Милләрләр Оешмасына тынычлыкны саклауда ярдәм итәргә тиеш.

3. Ата-аналар үзләренәң кечкенә балаларына белем алуның төрен сайлауда ошәңлеккә хоукка ия.

27 статья.

1. Һәр кеше жәмгыятенәң мәдәни тормышында иреккә қатнашырга, сынды сәңгәтәгән ләззәт алырга, фәннәң үсешендә қатнашырга, фән биргән байлықлардан файдаланырга хоуклы.

2. Һәр кеше, автор буларак, фәнни, әдәби, сыпсы сәнгать олкәсендәге хезмәте нәтижәләрен, үзенең әхлакый һәм матди ихтияжларын якларга хоуклы.

28 статья.

Һәр кеше бу Декларациядә язылган хоукларны һәм ирекләрне тулысынча тормышка ашырга торган халыкара һәм социаль, тәртинкә хоуклы.

29 статья.

1. Һәр кеше җәмгыять алдында, үз шәхесе ирекле һәм тулы үсешкә ирешкән җәмгыять алдында бурычлы.

2. Үзенең хоукларын һәм ирекләрен тормышка ашырган чакта, һәр кеше демократик җәмгыятьтәге гомуни мул тормыш, социаль тәртин, гадел әхлак таләпләрен канәгатьләндерә торган хоукларга һәм ирекләргә тулы хөрмәт тәэмин итә торган законлы чикләүләргә генә дучар ителергә момкин.

3. Бу хоукларны һәм ирекләрне тормышка ашыру Берләшкән Милләтләр Оешмасы максатларына һәм принципларына каршы килергә тиеш түгел.

30 статья.

Бу Декларациядәге бер нәрсә дә нинди дә булса дәүләткә, бер торкем шәхселәргә яисә аерым кешеләргә бу Декларациядә язылган хоукларны һәм ирекләрне юкка чыгарырга юл куела дин аңлатылырга тиеш түгел.
